

Тетяна Мірошніченко,
кандидат педагогічних наук, старший
викладач кафедри початкової освіти,
природничих і математичних дисциплін
та методик їх викладання Полтавського
національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка

ДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ВИКОРИСТАННЯ ЕСТЕТОТЕРАПІЇ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Одним із стратегічних завдань модернізації педагогічної освіти в Україні є підвищення якості навчання учнів, формування у школярів прийомів і способів самоосвіти, виховання інтелектуально розвиненої особистості, що прагне до пізнання. У Концепції нової української школи визначено мету нової школи, яка полягає у різнобічному розвитку, вихованні і соціалізації особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності.

Сьогодні за домінування особистісно орієнтованого навчання і виховання саме учень стає суб'єктом пізнавальної та предметної діяльності. Орієнтація на особистість як найвищу цінність вимагає від педагога пошуку та використання нових форм, методів, засобів та прийомів організації навчально-виховного процесу, спрямованих на активізацію навчально-пізнавальної та емоційно-чуттєвої сфер учнів за рахунок привнесення у процес формування особистості естетичного компоненту.

Одним із ефективних шляхів вирішення окреслених завдань є впровадження в навчально-виховний процес інноваційної гуманістично зорієнтованої технології естетотерапії, яка володіє широким арсеналом психолого-педагогічних засобів впливу на особистість учнів шляхом активізації позитивних емоцій та переживань у навчальному процесі.

Позитивне ставлення до навчання пов'язане з позитивними емоціями подиву, переживання незвичайності, впевненості у своїх силах. Емоційно забарвлені знання запам'ятовуються швидше і міцніше, ніж знання, що позбавлені індивідуальності і залишають людину байдужою. Як стверджував А. Франс: «Вчитися треба весело. Мистецтво навчання – це мистецтво пробуджувати в юних душах допитливість, а потім задовольняти її. А здорова жива допитливість буває лише при хорошому настрої... Щоб перетравити знання, треба ковтати його з апетитом». Таким чином, однією з важливих умов, за яких виникає і розвивається інтерес до навчання, підвищується активність слухачів, є впровадження

естетотерапії як ефективної технології навчання і виховання молодших школярів.

Теоретико-методичні та практичні аспекти використання естетотерапії як компонента навчальної діяльності представлені у дослідженнях українських науковців О. Деркач, Т. Берник, В. Кондратенко, О. Сороки, Л. Фірсової, О. Федій та ін. Психолого-педагогічні основи застосування естетотерапевтичних та арт-терапевтичних методів у роботі з дітьми розкрито у працях Т. Глухової, І. Давидова, С. Куракіна, Д. Романовської, Д. Хомякової, О. Янгічер, Т. Яценко та ін.

Мета статті – проаналізувати дидактичні особливості використання засобів естетотерапії у роботі з молодшими школярами.

Естетотерапія як галузь психолого-педагогічних знань спрямована на досягнення основних навчально-виховних цілей навчального процесу шляхом використання різноманітних засобів і методів терапевтичного впливу з метою активізації емоційно-чуттєвої сфери учасників освітнього процесу та створення психологічно комфортних умов для їх творчого розвитку та самореалізації [3].

Емоційний стан дитини в школі тісно пов'язаний з пізнавальною сферою та позначається на результатах навчальної діяльності. Використання засобів естетотерапії на уроках і позаурочний час в початковій школі спрямоване саме на активізацію позитивних емоцій учнів з метою розвитку пізнавального інтересу, бажання здобувати самостійно знання, і головне – формування позитивної навчальної мотивації.

Важливе значення в активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів відіграє казкотерапія, яка є найдавнішим класичним психолого-педагогічним засобом передачі суспільного досвіду, що широко використовується в освітньому просторі з дидактичною метою.

Вітчизняний педагог-гуманіст В. Сухомлинський уважав, що навчання у початковій школі неможливе без казки, завдяки якій дитина пізнає світ розумом і серцем. Яскравим прикладом використання казкотерапевтичних технологій у педагогічній діяльності В.Сухомлинського свідчить створення в Павлишській середній школі «Кімнати казки», основною метою якої було створення казкової обстановки (атмосфери), «в якій діти почували себе в світі казкових образів» [2, с. 178]. Всі казки зорієнтовані на соціально-педагогічний ефект. Вони викликають активну роботу дитячої думки, розвивають пам'ять, фантазію, уяву, виховують музично-творчі здібності, художній смак, допомагають малюкам уточнити уявлення про навколишнє середовище. А також, навчають, виховують, спонукають до творчої навчально-пізнавальної діяльності.

Однією із найбільш ефективних технологій навчання і виховання молодших школярів є музикотерапія. Навчально-виховні можливості

даного методу доцільно застосовувати з метою вивчення навчального матеріалу, в позакласній роботі, дозволяють структурувати навчальний процес на валеологічному підході, створюючи психологічний комфорт, що підвищує мотивацію навчання.

На думку сучасного науковця М. Кот, принцип музичного супроводу може бути використаний під час проведення різних виховних заходів; читання літературних творів. Це допоможе розвивати у дітей пізнавальну активність, підсилити емоційно-моральну сторону щодо прочитаного. Вчений наголошує, що, використовуючи музичний супровід, педагогу слід звертати увагу на емоційний стан учня, активізуючи увагу на прочитаний текст, що забезпечить формування духовної спрямованості, потребу до розвитку пізнавальної активності учня [1, с. 146].

Використання рецептивних методів музикотерапії як фону до основного виду діяльності учнів на уроках сприяє формуванню інтересу до самостійного набуття знань. Наприклад, на уроці літературного читання під час вивчення й аналізу вірша «Білий вірш» доцільно прослухати музичний твір «Зима» А. Вівальді. За допомогою цього твору діти мають змогу поринути у чарівний казковий зимовий світ, створюється особлива психологічно позитивна атмосфера на уроці. Можна запропонувати дітям намалювати в уяві білі картини і розповісти про них, описати уявні композиції.

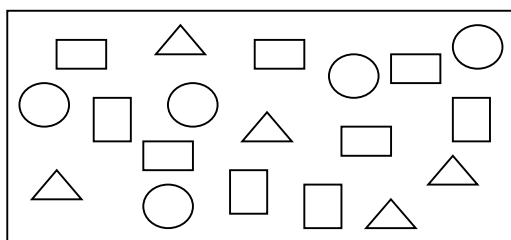
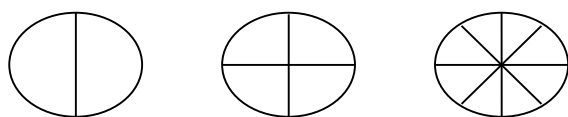
Окрім того, на уроках української мови, математики, літературного читання, природознавства учні можуть виконувати різні види самостійної та творчої роботи під час тихого звучання музики. Використовувати доцільно такий музичний матеріал: Л. Бетховен Шоста симфонія, 2-га частина; Й. Брамс «Колискова», Ф. Шуберт «Аве Марія», Ф. Ліст «Угорська рапсодія №1», А. Хачатурян Сюїта «Маскарад», Ф. Шопен Ноктюрн соль мінор, К. Дебюссі «Місячне світло», М. Глінка «Мелодичний вальс», Р. Шуман «Мрії» та ін. Музичний фон сприяє створенню особливої творчої атмосфери, що, в свою чергу, забезпечує ефективному виконанню навчальних завдань.

Ще одним ефективним методом естетотерапевтичного впливу є ігрова пісочна терапія. Так, на уроках математики доцільно використовувати пісочні ігри. Наприклад, гра «Чарівні доріжки», мета якої полягає у ознайомленні учнів з прямими та кривими лініями; розвитку дрібної моторики рук. Зміст гри: вчитель проводить у пісочниці горизонтальні прямі лінії. Пропонує учням «прогулятися» разом з ним по готових доріжках. Потім запропонувати дітям провести самостійно прямі лінії.

І дівчатка й хлопчаки,
Покажіть пальчики.
Вони доріжку знайшли –
По ній погуляти пішли!

Мета гри «Камінці» полягає в узагальненні й систематизації знань учнів про геометричні фігури. Зміст гри: в пісочниці зображено впереміш різні геометричні фігури: квадрати, трикутники, прямокутники, кола. Вчитель пояснює учням, що це «камінчики», по яких їх необхідно перейти на другий берег річки. Щоб це зробити, слід показати лише круглі камінчики, потім – квадратні, трикутні, прямокутні.

Також можна запропонувати дітям пограти в гру «Розріж пиріг». Мета: ознайомити дітей з поняттям «частини». Зміст гри: в пісочниці вчитель малює великий круг і говорить: «Діти, це великий пиріг, який Муха-Цокотуха випекла для своїх гостей». Вчитель ділить круг на рівні частини і називає їх: половина, третина, чверть і т.д. Далі пропонує учням поділити пиріг на 8 частин, оскільки до Мухи-Цокотухи завітало багато гостей.

Досить цікавою для молодших школярів є вправа «Малювання за допомогою клубка». Мета: розвиток творчих здібностей, підвищення самооцінки; можливе використання з діагностичною метою. Обладнання: клубок ниток або шнурівки будь-якого кольору і товщини. Зміст гри: розмотуючи нитку, педагог показує дітям, яким чином, створюючи на підлозі чи столі певні фігури, можна за її допомогою «малювати». Потім він передає клубок одному з дітей і прохає його продовжити «малювання». Дитина, створивши свою частину зображення, передає клубок наступному. Після того, як всі діти «помалювали», проводиться обговорення (наприклад, хто що бачить у лініях, створених ниткою).

Запитання можуть бути такого змісту:

- Чи можеш ти побачити тут якісь букви?
- Які фігури ти тут бачиш?
- Що нагадують тобі ці лінії: людей, пейзажі, якісь події і т.д.?

Сором'язливим учням педагог може порадишити походити навколо «малюнка» або відійти від нього подалі – це іноді допомагає активізувати їх уяву.

Таким чином, актуалізація дидактичного потенціалу таких традиційних засобів психолого-педагогічного впливу на учнів, як казка, музика, спілкування, гра, малюнок, допоможе вчителеві досягти

основних завдань навчально-виховного процесу в початковій школі, створити доброзичливу, психологічно комфортну атмосферу взаємодії з учнями. Використання естетотерапевтичних засобів в початковій школі сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, формуванню позитивної навчальної мотивації.

Список використаних джерел

1. Кот М. Музична терапія як засіб виховання дитини з вадами розвитку / М. Кот // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2015. - №1-3. – С. 142-150.
2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 4. – 638 с.
3. Федій О. А. Естетотерапія : навч. посіб. / О. А. Федій. – 2-ге вид. перероб. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 304 с.